

Електронний журнал «Ефективна економіка» включено до переліку наукових фахових видань України з питань економіки (Категорія «Б», Наказ Міністерства освіти і науки України № 975 від 11.07.2019). Спеціальності – 051, 071, 072, 073, 075, 076, 292.
Ефективна економіка. 2025. № 1.

DOI: <http://doi.org/10.32702/2307-2105.2025.1.9>

УДК 332.122(1-22):330.322.5

О. Т. Левандівський,

д. е. н., професор, завідувач кафедри фінансів,

Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-5819-8377>

І. В. Свиноус,

д. е. н., професор кафедри обліку і оподаткування,

Білоцерківський національний аграрний університет

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-0346-1596>

М. І. Ібатуллін,

д. е. н., професор кафедри адміністративного менеджменту та

зовнішньоекономічної діяльності,

Національний університет біоресурсів і природокористування України

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-8765-6261>

Д. А. Качан,

к. е. н., асистент кафедри фінансів, банківської справи та страхування,

Білоцерківський національний аграрний університет

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-4826-2953>

**ПЕРСПЕКТИВНІСТЬ РОЗВИТКУ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД, ЯК
ПОКАЗНИК ОЦІНКИ ЇХ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ПРІОРИТЕТНОСТІ**

O. Levandivskyi,

*Doctor of Economic Sciences, Professor, Head of the Department of Finance,
Vasyl Stefanyk Precarpathian National University*

I. Svynous,

*Doctor of Economic Sciences, Professor, Department of Accounting and Taxation,
Bila Tserkva National Agrarian University*

M. Ibatullin,

*Doctor of Economic Sciences, Professor of the Department of Administrative
Management and Foreign Economic Activity, National University of Life and
Environmental Sciences of Ukraine*

D. Kachan,

*PhD in Economics, Assistant of the Department of Finance, Banking and
Insurance, Bila Tserkva National Agrarian University*

PROSPECTS FOR THE DEVELOPMENT OF TERRITORIAL COMMUNITIES AS AN INDICATOR OF THEIR INVESTMENT PRIORITY

Сільські поселення прийнято вважати територіальною основою України. Цей факт визначає необхідність досягнення сталого їх розвитку. Очевидно, що сьогодні рівень і якість життя в сільській місцевості є вкрай низькими, що пояснюється неефективністю місцевої економіки та недостатнім розвитком соціальної інфраструктури. Під час аналізу стану сільських територій виокремлюють такі проблеми життєдіяльності, як високий рівень безробіття, низька якість і недоступність соціальних послуг, низький рівень благоустрою.

Одним з основних показників створення такої системи є створення інвестиційного механізму, який дозволить забезпечити сталий розвиток сільських територій. Такий механізм, на думку автора, повинен створюватися в кожному суб'єкті господарювання і діяти з урахуванням

регіональних особливостей і територіальних особливостей соціально-економічного розвитку.

Для визначення структури та обсягу інвестицій (інвестиційних пріоритетних оцінок) запропоновано використовувати показник як перспективу сільських територій, а це означає, що території мають можливості, умови та фактори для довгострокового сталого розвитку на основі раціонального використання існуючих ресурсів та активної мобілізації нових.

Використання запропонованого показника (перспективи сільської території) з метою формулювання висновку про інвестиційний пріоритет території буде не тільки залучати приватних інвесторів, але і упорядковувати бюджетні трансферти, також правильно визначати необхідні обсяги, об'єкти, напрямки і механізми фінансування, що в підсумку сприятиме підвищенню ефективності державної політики розвитку сільських територій.

Rural settlements are considered the territorial basis of Ukraine. This fact determines the need to achieve their sustainable development. It is obvious that today the level and quality of life in rural areas are extremely low, which is explained by the inefficiency of the local economy and the insufficient development of social infrastructure. When analyzing the state of rural areas, such problems of life as a high level of unemployment, low quality and unavailability of social services, low level of amenities are identified. Rural areas are also characterized by purely economic problems, which manifest themselves in the impossibility of developing territories as economic systems: the predominance of agricultural employment, obsolescence or lack of a material and technical production base and production capacities, underdevelopment of production infrastructure, lack of competitive products, low level of economic diversification.

Currently, there is a need to develop a special legal system, financial, economic and organizational measures that determine the activities of state

authorities and local governments, aimed at increasing the efficiency of agriculture, the standard and quality of life of the rural population, as well as the rational use and reproduction of the natural resource potential of the territories of rural settlements. One of the main indicators of the creation of such a system is the creation of an investment mechanism that will ensure the sustainable development of rural areas. Such a mechanism, in the author's opinion, should be created in each business entity and operate taking into account regional characteristics and territorial features of socio-economic development.

To determine the structure and volume of investments (investment priority assessments), it is proposed to use the indicator as the prospect of rural areas, which means that the territories have the opportunities, conditions and factors for long-term sustainable development based on the rational use of existing resources and active mobilization of new ones.

Using the proposed indicator (rural territory prospects) to formulate a conclusion about the investment priority of the territory will not only attract private investors, but also streamline budget transfers, as well as correctly determine the necessary volumes, objects, directions and mechanisms of financing, which will ultimately contribute to increasing the effectiveness of the state policy for the development of rural territories.

Ключові слова: інвестиції, територіальні громади, сільська територія, бюджетні трансфери, пріоритетність розвитку.

Keywords: investments, territorial communities, rural territory, budget transfers, development priority.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Сільські поселення прийнято вважати основою територіальних громад України. Цей факт визначає необхідність досягнення сталого їх розвитку. Очевидно, що сьогодні рівень і якість життя в сільських територіальних громадах є вкрай низькими, що

пояснюється неефективністю місцевої економіки та недостатнім розвитком соціальної інфраструктури. Під час аналізу стану сільських територій виокремлюють такі проблеми життєдіяльності, як високий рівень безробіття, низька якість і недоступність соціальних послуг, низький рівень благоустрою. Також для сільських територіальних громад характерні й суто економічні проблеми, що виявляються у неможливості розвитку територій як господарських систем: переважання зайнятості в сільськогосподарському виробництві, застарілість або відсутність матеріально-технічної виробничої бази та виробничих потужностей, нерозвиненість виробничої інфраструктури, низький рівень диверсифікації діяльності суб'єктів підприємницької діяльності в сфері аграрного бізнесу. Усе це перешкоджає формуванню фінансової самостійності територіальних громад, відповідно, унеможлиблює їхній розвиток, знижує привабливість для населення, сприяючи його відтоку. Для досягнення сталого розвитку необхідно стимулювати інвестиційну активність, тобто вкладення ресурсів різного характеру, що передбачає формування певних підходів до організації комплексної системи інвестування в сталий розвиток територіальних громад.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Про використання механізмів залучення інвестицій для стимулювання економічного розвитку територіальних громад О. Лайка,, В. Осипова, О. Єрмакова та інших науковців. Проте нові виклики в глобальному економічному середовищі вимагають постійного вдосконалення правил гри на національному та місцевих рівнях.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). На основі узагальнення результатів дослідження науковців запропонувати практичні рекомендації щодо визначення показників оцінки інвестиційної пріоритетності територіальних громад.

Виклад основного матеріалу дослідження. Найважливішим чинником розвитку територіальних громад у сучасних умовах є інвестиційна

привабливість, яку загалом можна розглядати як сукупність різних умов, здатних впливати на вибір інвестором об'єктів інвестування.

Проблема залучення інвестицій є основним питанням соціально-економічного розвитку територіальних громад, промислових та економічних суб'єктів в існуючих ринкових умовах. Динамізм і прискорення темпів розвитку сучасної економіки, зумовлені використанням нових інформаційних технологій, з одного боку, відкривають нові можливості для інвестування, з іншого - збільшують ризики, що визначає необхідність більшою мірою оцінювати інвестиційний клімат та інвестиційну привабливість регіонів як об'єктів вкладень. Таким чином, оцінка інвестиційної привабливості територіальних та оцінка їх інвестиційного клімату стає дедалі актуальнішим завданням. Дослідження інвестиційного клімату досі характеризувалося великою кількістю концепцій і методів оцінки. Крім того, важливим є визначення понять «інвестиційна привабливість» та «інвестиційний клімат». Інвестиційний клімат можна розглядати як сукупність умов, що визначають ступінь привабливості країни (регіону) для розміщення капіталовкладень і створюють сприятливі передумови для її (його) розвитку.

Як зазначає у своєму дослідженні І.Ф. Баланюк, інвестиційний клімат територіальних громад - інтегральна характеристика середовища інвестування, що формується на підставі оцінки інвестиційної привабливості регіону впродовж тривалого проміжку часу (понад п'ять років) і впливає на бажання потенційного інвестора здійснити вкладення. При цьому інвестиційна привабливість об'єднаних територіальних громад (ОТГ) - це інтегральна характеристика середовища інвестування, що формується на підставі оцінки інвестиційного потенціалу та інвестиційного ризику ОТГ, яка відображає суб'єктивне сприйняття потенційним інвестором [1].

Інвестиційна привабливість, таким чином, має суб'єктивний характер і відображає, наскільки об'єкт інвестування відповідає цілям конкретного інвестора, тобто суб'єктивному сприйняттю адміністративно-

територіального утворення, на яке, своєю чергою, може впливати об'єктивна оцінка інвестиційного клімату об'єднаної територіальної громади.

Що стосується методів оцінки інвестиційної привабливості та інвестиційного клімату, їх можна умовно згрупувати за трьома основними напрямками. Перший напрям містить у собі методи, які, як правило, оцінюють найбільшу кількість економічних параметрів, показників політичного клімату, правового середовища для інвесторів, умови торгівлі, тощо. Такі методики мають певні переваги, одна з яких - встановлення взаємозв'язку між різними факторами, що формують інвестиційну привабливість ОТГ. Проте практичне використання таких методів є великою складністю внаслідок витратності та нестачі висококваліфікованих фахівців, здатних обробляти велику кількість аналітичної інформації. Другий напрям має включати методики оцінювання інвестиційного клімату, роблячи акцент на порівняльному аналізі інвестиційного середовища та перспективах соціально-економічного розвитку адміністративно-територіальних утворень країни.

Третій напрямок - методи оцінки інвестиційної привабливості інвестиційного клімату. Перевагою цих методів є можливість кількісно оцінити основні характеристики інвестиційного клімату різних територій і розробити ефективний показник, який враховує зміни всіх складових і служить критерієм для визначення привабливості різних територій для інвесторів. Відповідно до цього, оцінка інвестиційного клімату в територіальній громаді та його основних параметрів повинна проводитися регулярно, щоб служити засобом залучення інвестицій та впливати на рішення потенційних інвесторів і включати фактори, які мають вирішальне значення для інвесторів.

Нині значна частина сільських територіальних громад не привабливі ні для інвесторів, ні для населення, адже їх сталий розвиток гальмується великою кількістю проблем об'єктивного та суб'єктивного характеру, зокрема військовою агресією росії проти нашої держави [2].

Проаналізуємо деякі з них. На думку автора, ці проблеми можна згрупувати в три широкі групи: демографічну, економічну та соціально-екологічну.

Демографічні проблеми проявляються в негативних процесах природно-механічного руху населення.

За даними Міністерства юстиції, за перше півріччя 2024 року (січень-червень) в Україні народилося 87 655 дітей.

Це на 9% менше порівняно з першим півріччям 2023 року та в 1,5 рази менше, ніж за аналогічний період 2021 року.

Загалом у 2023 році в Україні народилося понад 187 тисяч немовлят.

Водночас смертність в Україні у 2024 році досягне найвищого рівня у світі – 18,6 смертей на 1000 жителів. За перші шість місяців цього року померло 250972 українців, що втричі більше, ніж народилося за той самий період.

Крім високої смертності, зниження народжуваності призвело до відтоку людського капіталу. За даними Фонду народонаселення ООН, у 2023 році в Україні проживало 36,7 млн осіб [3].

В 2023 році в нашій країні проживало населення наступних вікових категорій:

- 64,6% мають вік від 15 до 64 років.
- 20,2% осіб віком від 65 років.
- 15,2% населення молодше 14 років.

Звіт показує, що жінки в Україні живуть в середньому на 10 років довше за чоловіків.

Зокрема, середня тривалість життя жінок становить 78 років, чоловіків – 68 років.

Через тривалу війну українці продовжуватимуть мігрувати за кордон. За даними міграційних органів з нашої держави виїхало понад 6,2 млн осіб (переважно жінки та діти працездатного віку).

Інтенсивність і спрямованість цього процесу визначається багатьма факторами.

- розширення чи звуження району бойових дій;
- прогрес у звільненні завойованих територій;
- стабільність критичної інфраструктури;
- обстріли населені пункти російськими агресорами;
- виникнення техногенних або природних кризових явищ
- ступінь соціально-економічного відновлення звільнених територій [4].

В окремих регіонах України чисельність населення повністю скоротилася, в тому числі і в наслідок примусового виселення.

У північній і східній Чернігівській і Харківській областях, Сумській області, частині Запорізької області та Херсонській області на лівому березі населення спостерігається поступове скорочення населення через проблеми безпеки, за розширенням, населені пункти.

На кінець 2023 року на основі припущень науковців чисельність населення України в кордонах 1991 року становила трохи більше 34 мільйонів. Якщо взяти лише підконтрольну територію, то це буде 28-29 мільйонів [5].

Економічні проблеми проявляються в неможливості розвитку сільських територій як економічних систем. Це в першу чергу питання переважання сільськогосподарської зайнятості, застарілості або відсутності матеріально-технічної виробничої бази, поганої інфраструктури, відсутності конкурентоспроможної продукції, низького рівня диверсифікації економіки, несприятливого інвестиційного клімату. Все це перешкоджає формуванню фінансової автономії сільських територій і, відповідно, унеможлиблює їх розвиток.

У 2022 році кількість суб'єктів господарювання в сфері аграрного бізнесу, скоротилася з 51,8 тис. до 35,6 тис., або майже на третину (-31,4%). Для галузі це найрізкіше падіння з 2012 року і водночас випереджає відповідний показник по економіці в цілому (-29,6%). У 2022 році кількість

підприємств, які займаються рослинництвом (виращуванням одно- та дворічних рослин) зменшившись з 40,6 тис. до 28,0 тис. (-31,2%), виращування багаторічних насаджень - з 1,6 тис. до 1,1 тис. (-31,1%), тваринництвом – від 3,7 тис до 2,6 тис. одиниць (-28,9%), змішаного господарства – від 988 до 616 одиниць (-37,7%), допоміжної сільськогосподарської діяльності та післяжнивної діяльності – від 2,3 тис. до 1,5 тис. одиниць (-32,8%). Серед підгалузей найбільше скорочення було допущення в рисівництві їх залишилося лише 8 суб'єктів господарювання, виращуванню прядивних культур – на 52,4% (залишилось 10 господарств), виращування овочів і баштанних культур, коренеплодів і бульбоплодів – на 38,3%. винограду – на 37,4%.

Найменше скоротилася кількість підприємств в галузі конярства (-16,5%), виращування тютюну (-20%, 8 функціонуючих суб'єктів господарювання), тваринницька допоміжна діяльність (-20,5%), молочне скотарство (-23,6%), насінництво. переробка для відтворення (23,7%), виращування пряно-ароматичних і лікарських рослин (-24,6%), зазначив науковець.

Кількості фізичних осіб-підприємців в сфері аграрного бізнесу зменшилось в 2022 році проти 2012 року на 11-15% в залежності від виду діяльності.

Тому, незважаючи на те, що сільське господарство втратило значну кількість підприємств, воно все ще має достатній потенціал, щоб відновити довоєнний рівень виробництва [6].

За підсумками 2022 року вітчизняній економіці завдано загальних збитків на 240,4 мільярда гривень, тоді як чистий прибуток підприємств сільського, лісового та рибного господарства за підсумками 2022 року склав 87,1 мільярда гривень.

Хоча фізичні обсяги всіх видів економічної діяльності в 2,7 рази нижчі за рекордний рівень 2021 року, галузі досягли позитивних фінансових

результатів в умовах повномасштабного вторгнення РФ на територію України.

Це забезпечило найвищу рентабельність сільськогосподарського виробництва і це в умовах війни та безпрецедентних перешкод для реалізації та експорту агропродовольства.

Безперечно, військова агресія завдала галузі великих збитків. Так, в 2022 році за попередніми даними Державної служби статистики України 78,4% суб'єктів підприємницької діяльності в сфері аграрного бізнесу досягти позитивних фінансових результатів.

Крім того, частка збиткових сільськогосподарських підприємств зросла з 11,7%, що є найменшим показником серед усіх галузей економіки.

В умовах значного падіння виробництва та позитивних очікувань щодо врожаю 2023 року це означає, що галузь зможе відновити свої довоєнні темпи зростання та залишитися в контексті драматичних змін, спричинених війною, дає підстави вважати що стабільність буде забезпечена при Водночас країна сильно залежить від експорту продукції, тому потрібні кардинальні заходи для розширення можливостей збуту сільськогосподарської продукції, особливо з високою доданою вартістю.

Вузька спеціалізація виробництва сільськогосподарської продукції тягне за собою ряд соціальних і екологічних проблем, які проявляються в формуванні несприятливих для життя людей умов.

Наступна проблема – незадовільний стан соціальної інфраструктури. В Україні сфера соціальних послуг набуває особливого значення, оскільки виклики для соціальної сфери значно зростають під час повномасштабної війни.

У період 2022-2023 років позиція України в глобальному індексі соціального прогресу значно погіршилася.

У 2021 році Україна з була на 48-му місці (із 168 країн), у 2022 році – на 52-му (із 169 країн), а в 2023 році – на 59-му зі 170 країн світу.

Масштабне вторгнення загостило існуючі проблеми соціального характеру та оголило всі системні недоліки, які накопичувалися роками.

Жорстка війна, тимчасова окупація території України після 24 лютого та частково чи повністю зруйноване житло змусили українців мігрувати всередину чи за кордон.

За даними експертів, у листопаді 2022 року збитки житловому фонду досягли \$52,5 млрд.[7]

Нині кожна сьома школа України постраждала від масового вторгнення. Навчальні заклади зазнали певних руйнувань, близько 400 повністю знищено.

За останніми оцінками Світового банку, для відновлення освітніх закладів знадобиться майже 14 мільярдів доларів.

Внаслідок нападу було пошкоджено 1642 із 676 закладів охорони здоров'я та повністю знищено 214 із 99 закладів охорони здоров'я [8].

Особливо росіяни атакують лікарні, пологові будинки, аптеки та лікарні загального профілю.

Найбільше постраждали медичні заклади в Харківській, Донецькій, Миколаївській, Херсонській, Чернігівській, Київській, Дніпропетровській, Запорізькій та Сумській областях.

З 1990-х років якість і доступність соціальних послуг (освіта, охорона здоров'я, соціальні послуги, фізична культура) в сільській місцевості стала більш гострою, як через недостатню інфраструктуру, так і через відсутність людських ресурсів. Це впливає на якісні та кількісні характеристики населення. Так, за спостереженнями фахівців, якість здоров'я дітей у сільській місцевості набагато гірша, ніж у містах, що є наслідком низького доступу до медичних послуг. Відсутність рекреаційної інфраструктури робить сільське населення більш вразливим до деградації.

Все вищесказане обумовлює необхідність розробки спеціальної правової системи, фінансово-економічні та організаційні заходи, що визначають діяльність органів державної влади та місцевого самоврядування, спрямовані

на підвищення ефективності сільського господарства, Визначено стандарт та якість життя сільського населення, а також раціональне використання та відтворення природно-ресурсного потенціалу територій сільських населених пунктів.

Одним з основних показників створення такої системи є створення інвестиційного механізму, який дозволить забезпечити розвиток територіальних громад. Такий механізм, на думку автора, повинен створюватися в кожному суб'єкті господарювання і діяти з урахуванням регіональних особливостей і територіальних особливостей соціально-економічного розвитку ОТГ.

Для визначення структури та обсягу інвестицій (інвестиційних пріоритетних оцінок) запропоновано використовувати показник як перспективність розвитку територіальних громад, а це означає, що території мають можливості, умови та фактори для довгострокового сталого розвитку на основі раціонального використання існуючих ресурсів та активної мобілізації нових.

До факторів перспектив розвитку територіальних громад доцільно віднести:

1. Природно-ресурсний потенціал:

- наявність природних ресурсів (агрокліматичні, ґрунтові та земельні, біологічні, водні);
- відсутність кліматичних, географічних або природних обмежень забудови території.

2. Конкурентоспроможність місцевої економіки:

- наявність сільськогосподарського та промислового виробництва;
- рівень (перспективи) диверсифікації;
- реалізовані інвестиційні проекти;
- стан виробничої інфраструктури (необхідність створення або модернізації);
- розмір дефіциту бюджету (фінансове забезпечення);

- наявність робочої сили (кількісна та якісна характеристика).

3. Привабливість територіальної громади для населення:

- стан соціальної інфраструктури;
- наявність житла (обсяг будівництва);
- рівень безробіття;
- рівень життя населення;
- обсяг наданих соціальних послуг (доступність);
- міграційний баланс;
- наявність програм підтримки молодих фахівців.

4. Інвестиційний клімат територіальних громад:

- інвестиційна діяльність;
- ступінь підтримки інвесторів;
- ступінь розвитку взаємодії органів місцевого самоврядування і бізнесу.

Сукупна оцінка цих факторів показує потребу, обсяг і напрямок інвестицій, забезпечуючи цільовий рівень перспектив територіальних громад, який залежно від потреби в інвестиціях може бути:

- дуже висока (інвестиції не потрібні);
- висока (необхідні інвестиції в невеликій кількості);
- середня (необхідний великий обсяг інвестицій в окремі соціально-економічні територіальні системи);
- низька (в більшості соціально-економічних територіальних систем необхідний великий обсяг інвестицій);
- дуже низька (необхідний великий обсяг інвестицій у всі соціально-економічні територіальні системи);
- негативна (інвестиції необхідні для диверсифікації діяльності суб'єктів підприємницької діяльності, як розташовані на території громади).

Висновки та перспективи подальших розвідок у даному напрямі.

Таким чином, використання запропонованого показника (перспективи територіальних громад) з метою формулювання висновку про інвестиційний

пріоритет ОТГ буде не тільки залучати приватних інвесторів, але і упорядковувати бюджетні трансферти, також правильно визначати необхідні обсяги, об'єкти, напрямки і механізми фінансування, що в підсумку сприятиме підвищенню ефективності політики розвитку об'єднаних територіальних громад в тому числі які розташовані в сільській місцевості.

Основними факторами, що впливають на інвестиційну привабливість, є наявність природних ресурсів, відносини з державними органами влади, рівень економічного розвитку території громад, а також конкуренція за інвестора. Крім того, ОТГ, які змогли поліпшити інвестиційний клімат, показали зростання рівня життя і якості життя населення, доходи і динаміку позитивного економічного розвитку.

Потенціал економічного зростання та позитивних змін інвестиційної привабливості залежить від позитивної ролі місцевих органів самоврядування, що проявляється в здатності створювати сприятливі умови для стимулювання інвестицій в економіку адміністративно-територіальних формувань. Покращення інфраструктури для розвитку бізнесу, зменшення адміністративних бар'єрів - все це можна досягти за рахунок приватного партнерства, впровадження державних кластерів та ефективного управління наявними фінансовими ресурсами.

Література

1. Баланюк І. Ф., Іваночко Б. Р. Заходи по залученню інвестицій в розвиток бізнесу територіальних громад на основі маркетингової стратегії. Інноваційна економіка. 2023. № 1. С. 45-51.
2. Томашевська А., Сурай І. Інвестиції в інфраструктурні проєкти як ключовий фактор розвитку та відбудови територіальних громад. Наукові перспективи (Naukovì perspektivi). 2023. № 7(37). С. 43-51.
3. Укрінформ. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/3698384-v-ukraini-prozivaut-ponad-36-miljoniv-ludej-oon.html> (дата звернення: 11.12.2024).

4. Напорчук Д. Демографічні фактори як складова економічної безпеки України в умовах воєнного стану: виклики та загрози. *Modeling the development of the economic systems*. 2024. № 4. Р. 145-150.
5. Напорчук Д. Демографічна ситуація в Україні в умовах воєнного конфлікту. *Modeling the development of the economic systems*. 2024. № 1. Р. 235-241.
6. Витоптова В. А. Дослідження стану та проблем сільського господарства України в умовах воєнного часу. *Аграрні інновації*. 2024. № 23. С. 210-213.
7. Філіппов О., Кириллов І., Шумак Л. Економічна модернізація будівельної галузі України. глобальні проблеми оновлення житлового фонду в умовах війни. *Collection of scientific papers «SCIENTIA»*, (February 24, 2023; Singapore, Singapore), Р. 19-28.
8. Колосов А. М., Дугін А. В., Чеботарьов В. А. Економічні обставини формування міжнародного плану Маршалла з післявоєнного відновлення України. *Економічний вісник Донбасу*. 2022. № 3. С. 131-140.

References

1. Balaniuk, I.F. and Ivanochko, B.R. (2023), “Measures to attract investments in the development of business of territorial communities based on a marketing strategy”, *Innovatsijna ekonomika*, vol. 1, pp. 45-51.
2. Tomashevs'ka, A. and Suraj, I. (2023), “Investments in infrastructure projects as a key factor in the development and reconstruction of territorial communities”, *Naukovi perspektyvy (Naukovì perspektivi)*, vol. 7 (37), pp. 43-51.
3. Ukrinform (2024), <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/3698384-v-ukraini-prozivaut-ponad-36-miljoniv-ludej-oon.html> (Accessed 11.12.2024).
4. Naporchuk, D. (2024), “Demographic factors as a component of the economic security of Ukraine in conditions of martial law: challenges and

threats”, Modeling the development of the economic systems, vol. 4, pp. 145-150.

5. Naporchuk, D. (2024), “Demographic situation in Ukraine in conditions of military conflict”, Modeling the development of the economic systems, vol. 1, pp. 235-241.

6. Vytoptova, V.A. (2024), “Research on the state and problems of agriculture in Ukraine in conditions of wartime”, Ahrarni innovatsii, vol. 23, pp. 210-213.

7. Filippov, O. Kyryllov, I. and Shumak, L. (2023), “Economic modernization of the construction industry of Ukraine. Global problems of housing stock renewal in conditions of war”, Collection of scientific papers «SCIENTIA», Singapore, February 24, pp. 19-28.

8. Kolosov, A.M. Duhin, A.V. and Chebotar'ov, V.A. (2022), “Economic circumstances of the formation of the international Marshall Plan for the post-war reconstruction of Ukraine”, Ekonomichnyj visnyk Donbasu, vol. 3, pp. 131-140.

Стаття надійшла до редакції 03.01.2025 р.